Puolustusministeriö
Försvarsministeriet
Ministry of Defence

Hallituksen esitys HE 203/2017 vp laiksi sotilastiedustelusta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Lakivaliokunta

22.2.2018

Lainsäädäntöjohtaja Hanna Nordström

Sotilastiedustelun kohteet

Tiedustelumenetelmällä saadaan hankkia tietoa seuraavasta toiminnasta, jos toiminta on luonteeltaan sotilaallista:

1) vieraan valtion asevoimien ja niihin rinnastuvien järjestäytyneiden joukkojen toiminta ja toiminnan valmistelu;

2) Suomen maanpuolustukseen kohdistuva tiedustelutoiminta;

3) joukkotuhoaseiden suunnittelu, valmistaminen, levittäminen ja käyttö;

4) vieraan valtion sotatarvikkeiden kehittäminen ja levittäminen;

5) kansainvälistä rauhaa ja turvallisuutta uhkaava kriisi;

6) kansainvälisten kriisinhallintaoperaatioiden turvallisuutta uhkaava toiminta;

7) Suomen kansainvälisen avun antamisen ja kansainvälisen muun toiminnan turvallisuutta uhkaava toiminta.

Lisäksi tiedustelumenetelmällä saadaan hankkia tietoa vieraan valtion toiminnasta tai muusta sellaisesta toiminnasta, joka voi vaarantaa Suomen maanpuolustusta tai vaarantaa yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja.

Sotilastiedustelun ohjaus ja koordinaatio

YLIN OHJAUS

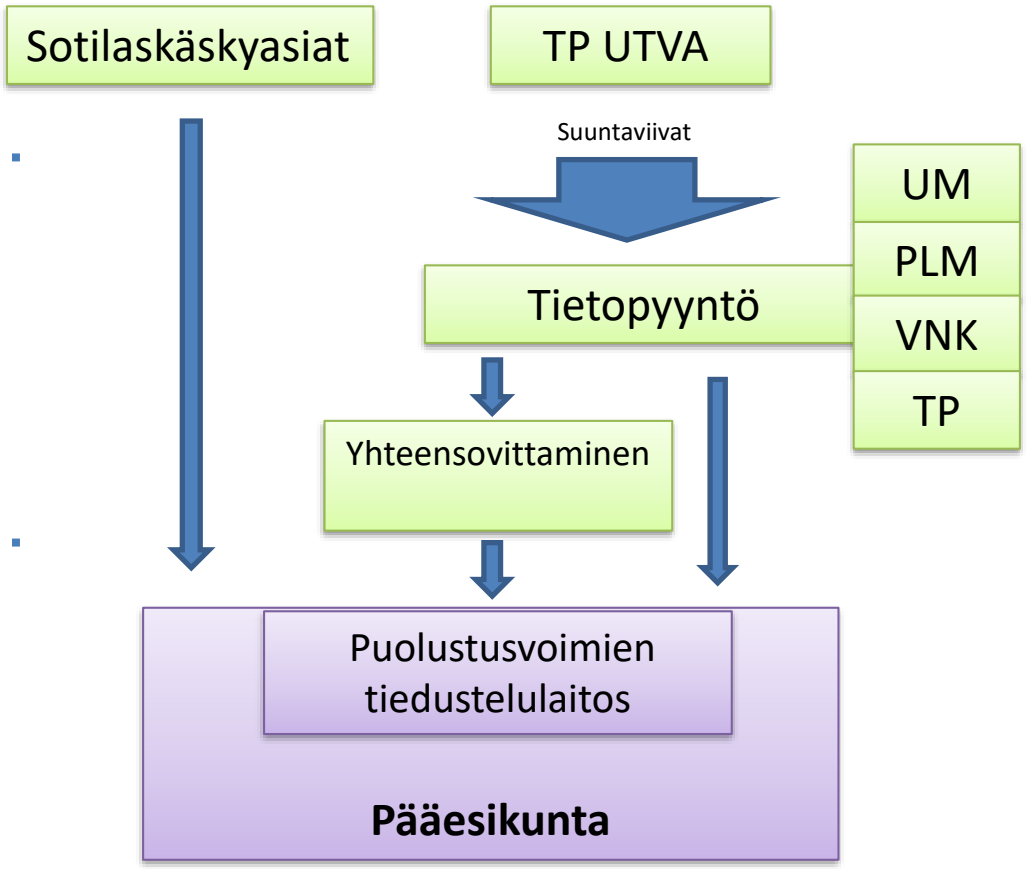
Sotilastiedustelun ohjaus
Ylin strateginen taso

TOIMEKSIANNOT JA YHTEENSOVITTAMINEN

Sotilaskäskyt normaaliin tapaan
Tietopyynnöt
Tiedustelun koordinaatioryhmä

TOIMINNANHARJOITTAJA

Tiedustelun tekninen toteutus
Operatiivinen toiminta

Toimivaltuudet

- Yleinen edellytys
  - Perustellusti voidaan olettaa saatavan tietoa tiedustelutehtävän kannalta
    - Jos sotilastiedustelu kohdistuu muuhun kuin valtiolliseen toimijaan, edellytyksenä kansallisen turvallisuuden vakava uhka
- Erityiset käyttöedellytykset
  - Tiedustelumenetelmäkohtaisesti säädetty
- Tiedustelumenetelmät
  - Henkilötiedustelun toimivaltuudet käytössä niin kotimaassa kuin ulkomailla
    - Rakentuu voimassaoleville toimivaltuuksille ja toimintatavoille
    - Suunnitelmallinen tarkkailu, peitelty tiedonhankinta, tekninen kuuntelu, tekninen katselu, tekninen seuranta, tekninen laitetarkkailu, telekuuntelu ja tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta, televalvonta, tukiasematietojen hankkiminen, teleosoitteen tai telepäätelaitteet tunnistamistietojen hankkiminen, peitetoiminta, tietolähdetoiminta, tietolähteen turvaaminen, valeosto, paikkatiedustelu, jäljentäminen ja kirjeen tai muun lähetyksen pysäyttäminen sekä jäljentäminen
  - Radiosignaalitiedustelu
  - Ulkomaan tietojärjestelmätiedustelu
  - Tietoliikennetiedustelu

Päätöksenteko tiedustelumenetelmien käyttämisessä

- **Kotimaassa** päätöksentekijätaso porrastettaisiin salaisia tiedonhankintakeinoja vastaavasti
  - Tuomioistuin (Helsingin käräjäoikeus)
    - Telekuuntelu, televalvonta, tukiasematiedot, tietoliikennetiedustelu, teknisten tietojen käsittely
  - Pääesikunnan tiedustelupäällikkö
    - Peitetoiminta, valeosto, xxxx
  - Tiedustelumenetelmän käyttöön erityisesti perehtynyt sotilaslakimies tai muu virkamies
    - xxxx
- **Ulkomailla** tapahtuvassa sotilastiedustelussa päätöksentekotoimivalta pääesikunnan tiedustelupäälliköllä
  - Otettava huomioon ulkopoliittiset näkökohdat päätöksenteossa

Päätöksenteko telekuuntelussa

Tuomioistuin päättää telekuuntelusta ja tietojen hankkimisesta telekuuntelun sijasta tehtävään määrätyn tiedustelumenetelmien käyttöön erityisesti perehtyneen sotilaslakimiehen tai muun virkamiehen vaatimuksesta.

Lupa telekuunteluun tai telekuuntelun sijasta toimitettavaan tietojen hankkimiseen voidaan antaa enintään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan. Silloin, kun toimenpiteen kohteena on henkilö, lupa voidaan antaa enintään kolmeksi kuukaudeksi kerrallaan.

Telekuuntelua ja tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava:

1) toimenpiteen perusteena oleva tiedustelutehtävä;
2) toimenpiteen kohteena oleva henkilö, teleosoite tai telepäätelaite;
3) tosiseikat, joihin telekuuntelun tai tietojen hankkimisen telekuuntelun sijasta edellytykset ja kohdistaminen perustuvat;
4) telekuuntelua tai tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta koskevan luvan voimassaoloaika kellonajan tarkkuudella;
5) telekuuntelua tai tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta johtava ja valvova tiedustelumenetelmien käyttöön erityisesti perehtynyt virkamies;
6) mahdolliset telekuuntelun tai tietojen hankkimisen telekuuntelun sijasta rajoitukset ja ehdot.

Tuomioistuimen harkinnassa huomioon otettavia seikkoja telekuuntelussa

- 3 mom. 3 kohta merkityksellinen lupaharkinnassa
- Luvan hakijalla velvollisuus esittää ne tosiseikat, joihin edellytykset ja kohdistaminen perustuvat
  - Tosiseikkojen perusteella tuomioistuimella tosiallinen mahdollisuus huolelliseen lupaharkintaan ja mahdollisuus tehdä omat johtopäätöksensä asiassa
  - Lisäksi tuomioistuin voi harkita tosiseikkojen perusteella edellytysten täyttymistä
- Sotilastiedustelun yleiset periaatteet korostuvat lupavaatimuksessa ja lupaharkinnassa
- Tuomioistuin voisi varmistua tiedon riittävyydestä kyselyoikeuttaan käyttämällä
- Hakija toimii aina virkavastuulla ja vastaa esittämiensä perusteiden oikeellisuudesta

Päätöksenteko muun kuin valtiollisen toimijan tietoliikenteen tiedustelussa

Tuomioistuin päättää muun kuin valtiollisen toimijan tietoliikenteeseen kohdistuvasta tiedustelusta pääesikunnan tiedustelupäällikön vaatimuksesta. Jos asia ei siedä viivytystä, pääesikunnan tiedustelupäällikkö saa päättää muun kuin valtiollisen toimijan tietoliikenteeseen kohdistuvasta tiedustelusta siihen asti, kunnes tuomioistuin on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Päätös on tehtävä kirjallisesti. Asia on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua tietoliikennetiedustelun aloittamisesta.

Lupa voidaan antaa enintään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan.

Muun kuin valtiollisen toimijan tietoliikenteeseen kohdistuvaa tiedustelua koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava:

1) tiedustelutehtävä, jota varten tietoliikennettä hankitaan;

2) tiedustelun kohdetta koskevat tosiseikat;

3) tosiseikat, joihin tietoliikennetiedustelun käytön edellytykset perustuvat;

4) tiedonhankinnassa käytettävät hakuehdot tai hakuehtojen luokat sekä perustelut niille;

5) viestintäverkon osa, johon tiedustelu kohdistetaan sekä perustelut kohdistamiselle;

6) luvan voimassaoloaika kellonajan tarkkuudella;

7) viestinnän keräämistä ja tallentamista johtava ja valvova Puolustusvoimien tiedustelulaitoksen virkamies;

8) mahdolliset tietoliikennetiedustelun rajoitukset ja ehdot.

Tuomioistuimen harkinnassa huomioon otettavia seikkoja muun kuin valtiollisen toimijan tietoliikenteen tiedustelussa

- Hakuehdot ja hakuehtojen luokat
  - Perusteltava, miksi juuri nämä hakuehdot tai hakuehtojen luokat kohdistuvat tiettyyn kohteeseen
  - Tuomioistuimen voitava ottaa kantaa perustelujen nojalla hakuehtojen tai hakuehtojen luokkiin
- Viestintäverkon osa
  - Perusteltava, miksi tietyssä viestintäverkon osassa, kuten aallonpituudessa, kulkee tiedustelun kohteesta merkityksellistä tietoa

Tietoliikennetiedustelun kohdentaminen

Viestintäverkko (kuitu – aallonpituus)

Viestintäverkon osa

Suoratoistopalveluista, nettikaupasta ja pelaamisesta aiheutunut tietoliikenne 65 %

Tunnistetut varatut yhteydet (mm. yritykset) ja muu 20 %

Hakuehdot kohdistuvat noin 15 % tietoliikenteestä

Esimerkki tapauksessa arviot perustuvat siihen, että tietoliikennetiedustelun kohteena on organisaatio

Viestin sisällön käsittely

Hetihävittämisvelvollisuus ja muun tarpeettoman tiedon poistaminen

Automaattinen käsittely

Valtaosa tiedosta tuhoutuu

Manuaalinen käsittely

Pieni osa tallennetaan

Haku-ehdoilla saadaan noin 0,5 % tieto-liikenteestä

Tieto

Tiedon määrä pienenee merkittävästi automaattisessa jatkokäsittelyssä

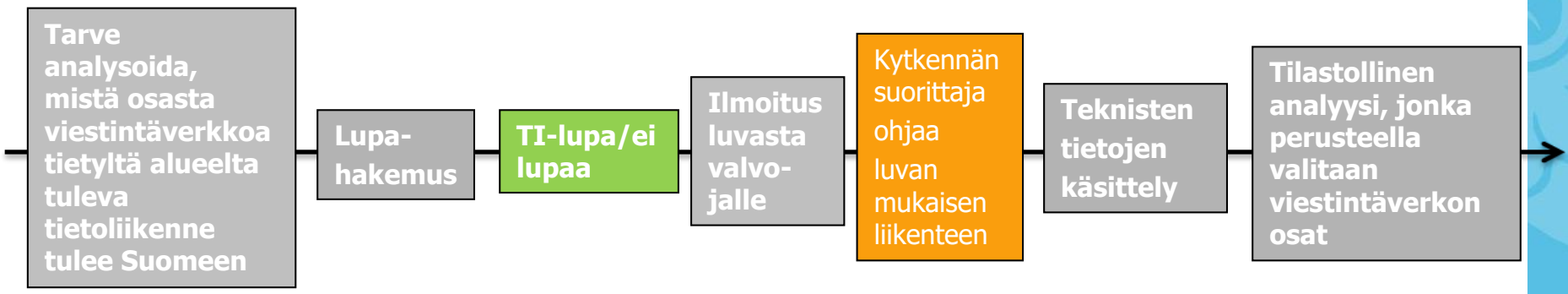
Tyypillisesti manuaalisessa käsittelyssä noin 0,02 % hakuehdoilla saadusta tietoliikenteestä (perustuu kansainväliseen vertailutietoon)

Esimerkiksi:
- Videopuhelu (300 kbps-5Mbps)
- Asiakirja (esim. HE sot.tied. 500 kt)
- Joukkojen liikkeet käytettyjen viestintäjärjestelmien perusteella

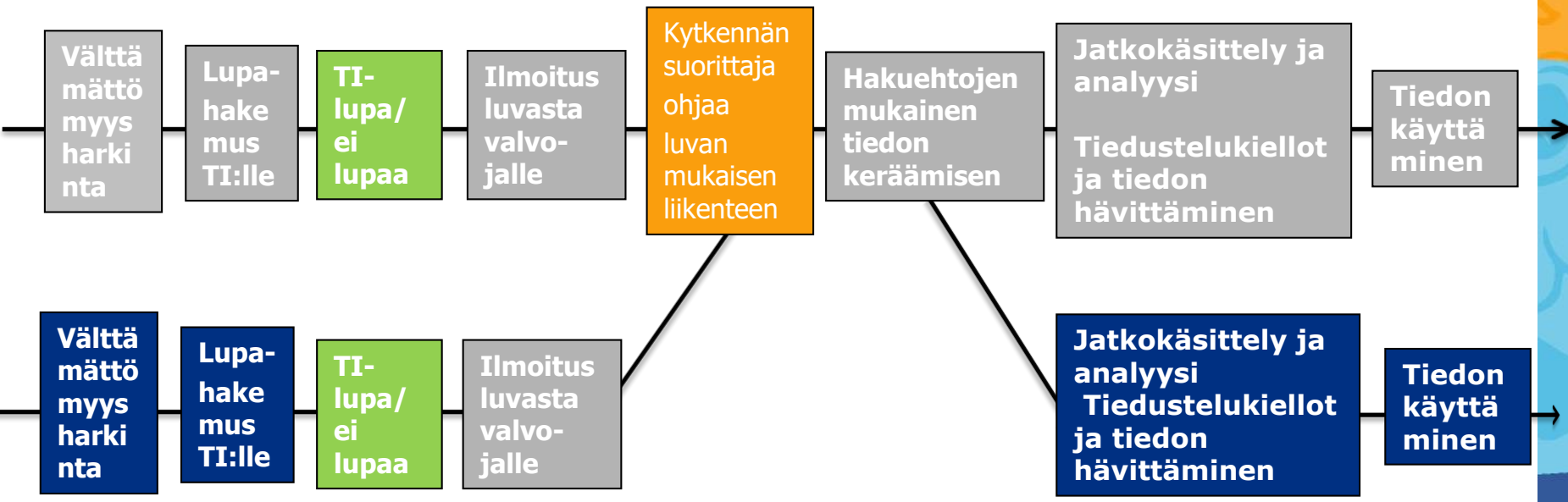
Puolustusministeriö
Försvarsministeriet
Ministry of Defence

Lähtökohtainen ilmoitus-velvollisuus, jos käsitelty viestin sisältöä manuaalisesti ja tiedustelumenetelmän käytön tarkoitus saavutettu

Teknisten tietojen käsittely

Tietoliikennetiedustelun prosessi

Tietojen luovuttaminen eräissä tilanteissa

- Tiedustelun aikana ilmi tullut rikos tai estettävissä oleva rikos on tietyissä tapauksissa ilmoitettava toimivaltaiselle viranomaiselle
  - Velvollisuus ns. ylitörkeissä rikoksissa
  - Muissa säännöksen tapauksissa harkinnanvarainen ilmoitus
- Voidaan mahdollisesti ilmoittaa
  - Yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vaarantavan rikoksen estämiseksi, viranomaisen toiminnan suuntaamiseksi tai syyttömyyttä tukevaksi selvitykseksi
  - Myös huomattavan varallisuusvahingon estämiseksi tietoja yksityisille tahoille
- Jos esitutkintaviranomainen ryhtyy käyttämään salaisia tiedonhankintakeinoja tai salaisia pakkokeinoja, ilmoitettava sotilastiedusteluviranomaiselle
- Tarkoitussidonnaisuuden periaate edellyttää täsmällistä ja tiukkaa sääntelyä luovuttamisesta
- Yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden takia merkittävää, että vakavista rikoksista voidaan ilmoittaa huomioiden tiedustelutoiminnan ensisijainen tarkoistu

Vaikutukset tuomioistuimiin

- Tiedustelumenetelmien käytön edellyttämien tuomioistuimien lupien ei arvioida aiheuttavan merkittävää lisäystä tuomioistuimen työmäärään
  - Lupien määrään vaikuttaa mahdollisuus pidempään voimassaoloaikaan ja telekuuntelun osalta kohdistaminen tiettyyn henkilöön
- Sotilastiedustelulainsäädännön arvioidaan aiheuttavan noin yhden tavanomaista laajemman rikosasian vuodessa
- Pakkokeinoasioihin ja rikosasiaan voidaan arvioida sitoutuvan yhteensä yhtä tuomarihenkilötyövuotta vastaava resurssi, mikä edellyttää 80 000 euron lisäkustannukset tuomioistuimelle
- Sotilastiedusteluasioiden käsittely edellyttää riittävän tietoturvallisia tiloja

Voimaantulo ja säätämisjärjestys

- Lait ehdotetaan tulemaan voimaan mahdollisimman pian
- Lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä lukuun ottamatta sellaisia toimivaltuuksia koskevia säännösehdotuksia, jotka merkitsevät puuttumista luottamuksellisen viestin salaisuuteen
- Niistä olisi kuitenkin mahdollista säätää tavallisen lain säätämisjärjestyksessä perustuslain 10 §:n 4 momenttiin ehdotetun tiedon hankkimista koskevan uuden rajoitusperusteen nojalla
- Jos perustuslain muutosehdotus käsiteltäisiin niin sanotussa normaalissa perustuslain säätämisjärjestyksessä, edellä mainitut säännökset voisivat tulla voimaan mahdollisesti 1.1.2020
- Sen sijaan, jos perustuslain muutosehdotus käsiteltäisiin nopeutetussa menettelyssä, edellä mainitut säännökset voisivat tulla voimaan vuonna 2018 tai vuoden 2019 alusta
- Jos perustuslain muuttamiselle kiireellisessä menettelyssä ei katsota olevan edellytyksiä ja perustuslain muutos käsiteltäisiin normaalissa menettelyssä, muut kuin perustuslain muuttamista edellyttävät säännösehdotukset ehdotetaan kuitenkin tulevaksi voimaan mahdollisimman pian tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä eikä niitä jätettäisi teknisesti lepäämään eduskuntavaalien yli

Kiitos mielenkiinnosta!

Kysymyksiä?